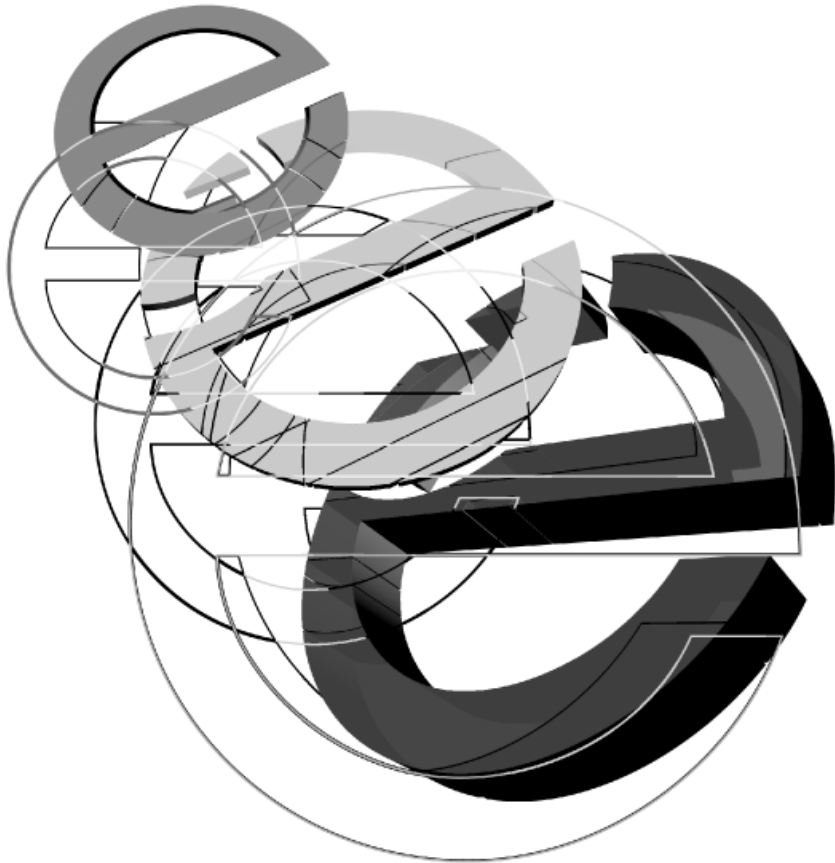

Makroekonomie

Jindřich Soukup, Vít Pošta, Pavel Neseš, Tomáš Pavelka, Jiří Dobrylovský

2. aktualizované vydání

MANAGEMENT PRESS, PRAHA 2010

Autoři kapitol

Ing. Jiří Dobrylovský, Ph.D. – kapitoly 1, 2 (body 2.1, 2.2, 2.4, 2.5)

Mgr. Pavel Neset, Ph.D. – kapitoly 11, 12 (kromě bodu 12.5), 13, 14, 15

Ing. Tomáš Pavelka, Ph.D. – kapitoly 3, 4, 5

Ing. Vít Pošta, Ph.D. – kapitoly 2 (bod 2.6), 6, 7, 8, 9, 12 (bod 12.5)

prof. Ing. Jindřich Soukup, CSc. – kapitoly 2 (bod 2.3), 10, 16, 17

Vedoucí autorského kolektivu: prof. Ing. Jindřich Soukup, CSc.

Lektorovali:

prof. PhDr. RNDr. Stanislav Polouček, CSc.

prof. Ing. Antonín Slaný, CSc.

prof. Ing. Milan Žák, CSc.

Schváleno rozhodnutím rektora Vysoké školy ekonomické č. j. 08/2007 ze dne 25. 9. 2007 jako vysokoškolská učebnice pro studenty Vysoké školy ekonomické v Praze i studenty ekonomických fakult jiných vysokých škol.

© Jindřich Soukup a kol., 2007, 2010

Cover design © Petr Foltera, 2010

Všechna práva vyhrazena

ISBN 978-80-7261-219-2

Stručný obsah

I	Úvod do makroekonomie	19
	1 Předmět makroekonomie	21
	2 Hodnocení výkonnosti ekonomiky	26
II	Makroekonomická rovnováha otevřené ekonomiky	47
	3 Spotřeba	51
	4 Investice	76
	5 Model produkt – výdaje: určení rovnovážné produkce	97
	6 Trh peněz	120
	7 Vnitřní a vnější rovnováha ekonomiky v krátkém období: model <i>IS-LM-BP</i>	164
	8 Monetární a fiskální politika v otevřené ekonomice	196
	9 Teorie měnového kursu	222
III	Trh práce a inflace	267
	10 Trh práce a nezaměstnanost	271
	11 Inflace	306
	12 Agregátní poptávka	342
	13 Agregátní nabídka v krátkém období	372
	14 Agregátní nabídka v dlouhém období: rovnováha v modelu <i>AD-AS</i>	392
	15 Inflace a nezaměstnanost	418
IV	Hospodářský růst	447
	16 Pojetí a faktory hospodářského růstu	451
	17 Modely hospodářského růstu	471

Obsah

<i>Předmluva</i>	13
<i>Předmluva k druhému vydání</i>	14
<i>Pro učitele a studenty</i>	15
<i>Seznam použitých zkratk</i>	17
I Úvod do makroekonomie	19
1 Předmět makroekonomie	21
1.1 Předmět zkoumání	21
1.2 Metodologie	22
<i>Shrnutí</i>	24
2 Hodnocení výkonnosti ekonomiky	26
2.1 Produkt a jeho měření	26
2.2 Cenová hladina a měření jejích změn	30
2.3 Měření vývoje na trhu práce	33
2.4 Měření vnější ekonomické pozice (vztahů ekonomiky k jiným ekonomikám)	36
2.5 Syntéza – tzv. magický čtyřúhelník	38
2.6 Vybrané makroekonomické identity	39
<i>Shrnutí</i>	42
II Makroekonomická rovnováha otevřené ekonomiky	47
3 Spotřeba	51
3.1 Keynesova teorie spotřeby	52
3.2 Model mezičasové volby	59
3.3 Teorie životního cyklu	66
3.4 Teorie permanentního důchodu	70
3.5 Doplnění Keynesovy funkce spotřeby	72
<i>Shrnutí</i>	74
4 Investice	76
4.1 Optimální množství kapitálu	79
4.2 Poptávka po investicích	84
4.3 Investice a akciový trh	89
4.4 Investice do zásob	91
<i>Shrnutí</i>	94

Makroekonomie

5	Model produkt – výdaje: určení rovnovážné produkce	97
5.1	Dvousektorová ekonomika	97
5.2	Třísektorová ekonomika	107
5.3	Čtyřsektorová ekonomika	112
	<i>Shrnutí</i>	<i>118</i>
6	Trh peněz	120
6.1	Definice a funkce peněz	121
6.2	Poptávka po penězích	125
6.2.1	Kvantitativní teorie peněz	125
6.2.2	Keynesova teorie poptávky po penězích	129
6.2.3	Friedmanova teorie poptávky po penězích	135
6.3	Nabídka peněz	139
6.3.1	Jednoduchý depozitní multiplikátor a nabídka peněz	140
6.3.2	Rozvinutý peněžní multiplikátor a nabídka peněz	146
6.4	* Dodatek	153
6.4.1	Vztah kvantitativní rovnice v transakčním ⁴ a důchodovém vyjádření	153
6.4.2	Baumolův-Tobinův model	154
6.4.3	Tobinův model	157
	<i>Shrnutí</i>	<i>161</i>
7	Vnitřní a vnější rovnováha ekonomiky v krátkém období: model <i>IS-LM-BP</i>	164
7.1	Rovnováha na trhu statků a služeb: křivka <i>IS</i>	165
7.2	Rovnováha na trhu peněz: křivka <i>LM</i>	175
7.3	Rovnováha platební bilance: křivka <i>BP</i>	181
7.4	Současná vnitřní a vnější rovnováha v modelu <i>IS-LM-BP</i>	190
7.5	* Dodatek: algebraické vyjádření rovnováhy v modelu <i>IS-LM-BP</i>	191
	<i>Shrnutí</i>	<i>194</i>
8	Monetární a fiskální politika v otevřené ekonomice	196
8.1	Mundellův-Flemingův model	198
8.1.1	Monetární a fiskální politika v režimu fixního měnového kursu	198
8.1.2	Monetární a fiskální politika v režimu flexibilního měnového kursu	201

8.2	* Monetární a fiskální politika v podmínkách dokonalé kapitálové imobility	204
8.3	* Monetární a fiskální politika v podmínkách nedokonalé kapitálové mobility	209
8.4	* Dodatek	214
8.4.1	Algebraické vyjádření rovnováhy v situaci dokonalé kapitálové mobility	214
8.4.2	Algebraické vyjádření rovnováhy v situaci dokonalé kapitálové imobility	216
8.4.3	Marshallova-Lernerova podmínka	217
	<i>Shrnutí</i>	220
9	Teorie měnového kursu	222
9.1	Měnový kurs a trh zahraničních měn	223
9.2	Devizová poptávka, devizová nabídka a devizový trh	228
9.3	Teorie parity úrokových měr	231
9.3.1	Nekrytá parita úrokových měr	231
9.3.2	Krytá parita úrokových měr	238
9.4	Teorie parity kupní síly	241
9.4.1	Absolutní verze parity kupní síly	242
9.4.2	Relativní verze parity kupní síly	243
9.5	Mezinárodní Fisherův efekt: syntéza parity úrokových měr a parity kupní síly	250
9.6	* Dodatek	254
9.6.1	Výchozí monetaristický model měnového kursu	254
9.6.2	Model přestřelování měnového kursu	257
9.6.3	Měnová arbitráž	261
9.6.4	Nekrytá a krytá parita úrokových měr	262
	<i>Shrnutí</i>	263
III	Trh práce a inflace	267
10	Trh práce a nezaměstnanost	271
10.1	Klasický model trhu práce	271
10.2	Přirozená míra nezaměstnanosti	281
10.3	Keynesiánský pohled na trh práce	288
10.4	Pohled nové klasické ekonomie na trh práce	294
10.5	Dodatek: hystereze na trhu práce	300
	<i>Shrnutí</i>	302
11	Inflace	306
11.1	Cenový index a jeho konstrukce	308

11.2	Míra inflace a typy cenových indexů	312
11.3	Vypovídací schopnost cenového indexu	316
11.4	Míra inflace – nominální a reálné veličiny	319
11.5	Náklady inflace	326
11.6	Dodatek	332
11.6.1	Vybraná pravidla měnové politiky	332
11.6.2	Taylorovo pravidlo	336
	<i>Shrnutí</i>	339
12	Agregátní poptávka	342
12.1	Agregátní poptávka – negativní vztah mezi mírou inflace a reálným produktem	343
12.1.1	Pravidlo měnové politiky – křivka <i>MP</i>	345
12.2	Odvození křivky agregátní poptávky	356
12.3	Agregátní poptávka a míra inflace	359
12.4	Změny agregátní poptávky	361
12.5	* Dodatek: odvození křivky <i>AD</i> z modelu <i>IS-LM-BP</i>	364
	<i>Shrnutí</i>	369
13	Agregátní nabídka v krátkém období	372
13.1	Příčiny pomalého přizpůsobení cen (nepružnosti cen)	374
13.2	Agregátní nabídka v krátkém období	381
	<i>Shrnutí</i>	389
14	Agregátní nabídka v dlouhém období: rovnováha v modelu <i>AD-AS</i>	392
14.1	Makroekonomická rovnováha: agregátní nabídka v dlouhém období	392
14.2	Změny agregátní poptávky a makroekonomická rovnováha	394
14.3	Změny agregátní nabídky a makroekonomická rovnováha	399
14.4	Metody léčení inflace	402
	<i>Shrnutí</i>	415
15	Inflace a nezaměstnanost	418
15.1	Původní mzdová Phillipsova křivka	419
15.2	Cenová (modifikovaná) Phillipsova křivka	422
15.3	Vztah mezi mírou nezaměstnanosti a produkční mezerou (Okunův zákon)	428
15.4	Rozšířená Phillipsova křivka a inflační očekávání	431
	<i>Shrnutí</i>	443

IV Hospodářský růst	447
16 Pojetí a faktory hospodářského růstu	451
16.1 Ekonomická síla a ekonomická úroveň	451
16.2 Hospodářský růst	452
16.3 Faktory ekonomického růstu	455
16.4 Ekonomický růst a produkční funkce	458
16.5 Růstové účetnictví	464
<i>Shrnutí</i>	<i>468</i>
17 * Modely hospodářského růstu	471
17.1 Solowův model hospodářského růstu	471
17.2 Závěry plynoucí ze Solowova modelu	477
17.3 Problém konvergence ekonomické úrovně různých zemí	485
17.4 Endogenní teorie růstu	492
17.5 Dodatek	496
17.5.1 Zlaté pravidlo v Solowově modelu	496
17.5.2 Keynesiánské modely růstu: základní verze Harrodova-Domarova modelu	499
<i>Shrnutí</i>	<i>504</i>
<i>Výsledky příkladů</i>	<i>507</i>
<i>Makroekonomie a Internet</i>	<i>509</i>
<i>Vybraná literatura</i>	<i>510</i>
<i>Věcný rejstřík</i>	<i>514</i>
<i>O autorech</i>	<i>518</i>

Poznámka: Hvězdičkou (*) označená témata lze vynechat při výuce na podnikohospodářských oborech, aniž by byla narušena návaznost výkladu. Jde však pouze o doporučení; výběr povinných pasáží pro určitý kurs je pochopitelně záležitostí konkrétního pedagoga.

Předmluva

Učebnice je určena zejména studentům inženýrského (resp. magisterského) studia ekonomických fakult. Autoři však doufají, že kniha poskytne neotřelé a přínosné pohledy na makroekonomii i dalším čtenářům. Vždyť jevy jako nezaměstnanost, inflace, změny úrokových nebo daňových sazeb ovlivňují život každého člověka.

Při přípravě učebnice *Makroekonomie* měli její tvůrci na zřeteli tři hlavní cíle. Autoři se hlásí k zásadě „*sine ira et studio*“ římského historika a filosofa Cornelia Tacita. Proto jim v první řadě šlo o to, aby poskytli čtenářům nestranný přehled standardních témat moderní makroekonomie, včetně aktuálních vývojových trendů této disciplíny. To se odráží – mimo jiné – ve snaze poskytnout vyvážený výklad problematiky „krátkého“ a „dlouhého“ období nebo ve snaze co nejobektivněji porovnat keynesiánský a klasický přístup k řešení makroekonomických problémů.

České republika je jednoznačně otevřenou ekonomikou. Proto je zvolený styl výkladu téměř výlučně koncipován pro tento typ hospodářství.

V neposlední řadě pak bylo cílem autorů ukázat, jak se moderní makroekonomie používá při teoretických analýzách fungování ekonomik a při realizaci praktické hospodářské politiky. Rozvoj současné teorie je doložen zejména citacemi z článků světově uznávaných ekonomů a odkazy na jejich texty. Představu o užití makroekonomie při formování hospodářské politiky si čtenář udělá na základě statistických dat a jejich interpretace vládními institucemi. K tomuto účelu je v učebnici využita např. Makroekonomická predikce Ministerstva financí ČR, Zpráva o inflaci České národní banky a řada dalších publikací. Autoři se přitom snažili vyhnout spekulativním příkladům, které jsou vymyšlené u „zeleného stolu“ a nemají obvykle s realitou skutečného výzkumu či hospodářské praxe nic společného.

Knihla *Makroekonomie* tvoří společně s publikací *Mikroekonomie* autorů B. Hořejší, J. Soukupové, L. Macákové, a J. Soukupa dvojici, která nabízí ucelený pohled na moderní ekonomickou teorii.

Předpokládáme, že budeme učebnici dále zdokonalovat a aktualizovat, s ohledem na další rozvoj makroekonomické teorie a na vývoj českého i světového hospodářství. Proto uvítáme všechny věcné připomínky a určitě je použijeme pro další vydání. Náměty a připomínky lze zaslat na e-mailovou adresu soukup@vse.cz.

Autoři
Praha, červen 2007

Předmluva k druhému vydání

Zájem studentů, ale i odborné veřejnosti o učebnici makroekonomie vedl nakladatele k tomu, že oslovil její autory s laskavou nabídkou vytvořit její druhé, aktualizované vydání. Výsledek autorského snažení obsahuje tato kniha.

Aktualizace má dva výrazné aspekty. Situace v celém světě se od let 2006 až 2007, kdy vznikalo první vydání učebnice, výrazně změnila. Určujícím rysem posledních let je finanční krize a hospodářská recese, která se ve světovém hospodářství naplno projevila v roce 2009.

Učebnice makroekonomie musí na změněnou situaci reagovat. Proto prvním význačným rysem provedených změn, který čtenář zcela určitě nepřehlédne, je aktualizace všech makroekonomických dat a jejich interpretace tak, aby byly zmapovány důležité události až do roku 2009.

Druhým výrazným aspektem změn aktualizovaného vydání učebnice je změna struktury jejích oddílů. Tento významný podnět je třeba explicitně přičíst jednomu z nejvýznamnějších českých teoretických ekonomů dvacátého století, dnes již bohužel zesnulému prof. Milanu Sojkovi (†2009). Nejde však pouze o tuto jednu změnu. I některé další úpravy vycházejí z námětů, jež vyjádřili autoři recenzí prvního vydání naší učebnice, které otiskly odborné časopisy.

Na tomto místě je vhodné poděkovat za připomínky rovněž řadě našich studentů, kteří nám je předávali buď osobně, nebo prostřednictvím elektronické pošty.

Na závěr předmluvy k druhému vydání si autoři dovoluují vyslovit přání, aby zájem čtenářů o dynamický vývoj světového hospodářství trval i v dalších letech, a zavdával tak důvod nejen k přípravě případného dalšího vydání této knihy, ale i k publikaci řady dalších kratších či delších textů různých autorů věnovaných krásné vědecké disciplíně – makroekonomii.

*Autoři
Praha, červenec 2010*

Pro učitele a studenty

Učebnice obsahuje řadu nástrojů, které mají čtenářům usnadnit jistě nelehké studium makroekonomie.

Struktura látky

Na základě svých zkušeností s výukou makroekonomie autoři sestavili látku v takové struktuře, aby bylo možné použít učebnici jak pro národohospodářsky, tak i pro podnikohospodářsky orientované studijní obory. Odlišení je naznačeno v obsahu učebnice. Hvězdičkou jsou označena témata, která lze vynechat na podnikohospodářsky orientovaných oborech, aniž by byla narušena návaznost výkladu. Jde však pouze o doporučení; výběr povinných pasáží pro určitý kurs je přitom pochopitelně záležitostí konkrétního pedagoga.

Makroekonomie a matematika

Historici označují čtyřicátá léta minulého století v ekonomii za éru formalistické revoluce. Již více než půl století se tak v makroekonomii široce využívá matematiky. S její pomocí vznikají modely, které zachycují podstatu ekonomických problémů. Tento rozvoj a empirické testování modelů tvoří jádro moderní ekonomické metody. Na uvedené skutečnosti reaguje i naše učebnice. Při výkladu látky je použit nezbytný matematický aparát. Ve vlastním textu je ovšem používán jen v nezbytné míře, podrobnější či složitější algebraická odvození jsou soustředěna buď do samostatných bodů jednotlivých kapitol, nebo do jejich dodatků.

Pedagogické nástroje

S cílem usnadnit čtenáři studium makroekonomie je výklad v učebnici doplněn řadou pedagogických nástrojů. Každá vědecká disciplína má svůj specifický jazyk a jeho znalost je významnou součástí každého kursu. Pro usnadnění jeho studia je na konci jednotlivých kapitol vždy zařazen seznam důležitých pojmů.

Aby si čtenář mohl ověřit, jak porozuměl výkladu, je na konci každé kapitoly zařazeno shrnutí a dále kontrolní otázky a příklady. Výsledky příkladů jsou uvedeny na konci učebnice.

Makroekonomie a Internet

Makroekonomie se rychle rozvíjí; stejně tak dynamicky procházejí změnami hospodářství jednotlivých zemí. Jednou vytištěný text však již měnit nelze, a tak nevyhnutelně údaje obsažené v knihách postupně zastarávají. Výborným nástrojem, který dovoluje toto omezení tištěných publikací překonávat, je Internet. Proto jsme na konci knihy zařadili pasáž označenou Makroekonomie a Internet. Lze zde nalézt adresy orgánů veřejné správy, statistických úřadů vybraných zemí a důležitých mezinárodních institucí, které produkují klíčová data a analýzy věnované vývoji českého nebo světového hospodářství. Čtenář tak má možnost pracovat se stále aktuálními údaji a průběžně je konfrontovat s makroekonomickou teorií, kterou obsahuje učebnice.

Na Internet, na adresu <http://mie.vse.cz>, jsme již vložili a budeme dále zařazovat další studijní materiály k ekonomické teorii. Doufáme, že budou užitečným doplňkem nejen k učebnici, ale zejména k dalšímu studiu zajímavé a stále se měnící makroekonomické problematiky.

O autorech

Jindřich Soukup (1955) – profesor ekonomie Vysoké školy ekonomické v Praze. V letech 1986–1987 redaktor *Hospodářských novin*. V období 1996 až 1998 člen podvýboru pro průmyslovou politiku Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. V letech 1998–2002 poradce místopředsedy vlády pro hospodářskou politiku pro oblast veřejných financí. Od roku 2006 prorektor VŠE v Praze. Přednášel na Staffordshire University (Velká Británie) a Rochester Institute of Technology (USA).

Jiří Dobrylovský (1961) – absolvoval Vysokou školu ekonomickou v roce 1984. Po řadu let působil jako novinář v různých periodikách, od roku 2000 pracovník katedry mikroekonomie VŠE. V roce 2005 obhájil doktorskou disertační práci. Kromě ekonomie přednáší též hospodářské dějiny. Od roku 2006 externě spolupracuje s Filosofickou fakultou Karlovy univerzity.

Pavel Neset (1970) – prorektor pro pedagogickou a studijní činnost na Vysoké škole obchodní v Praze. Absolvent Masarykovy Univerzity v Brně, obor filosofie a ekonomické vědy. V letech 1996–2003 pracoval na katedře makroekonomie, později jako proděkan Národohospodářské fakulty VŠE v Praze. V letech 2003–2004 působil jako prorektor VŠCRHL, s. r. o., v Praze a v letech 2004 až 2009 přednášel na Institutu ekonomie a práva ŠKODA AUTO a. s. Vysoká škola. Svou odbornou činnost zaměřuje na přístupy nové keynesovské ekonomie a jejich aplikace v hospodářské politice.

Tomáš Pavelka (1975) – odborný asistent katedry mikroekonomie Vysoké školy ekonomické v Praze a vedoucí katedry ekonomie Vysoké školy ekonomie a managementu. V minulosti působil jako odborný poradce Českomoravské konfederace odborových svazů v oddělení makroekonomických analýz a prognóz.

Vít Pošta (1980) – v roce 2004 ukončil magisterské studium na Vysoké škole ekonomické v Praze, kde v roce 2006 obhájil doktorskou disertační práci. V současné době působí na Vysoké škole ekonomické na katedře mikroekonomie. Od září 2006 je ekonomickým analytikem MF ČR v oblasti makroekonomických analýz. Teoreticky se zabývá především problematikou kapitálového trhu, měnového kursu a platební bilance.

Jindřich Soukup, Vít Pošta, Pavel Neset,
Tomáš Pavelka, Jiří Dobrylovský

Makroekonomie

V roce 2010 vydalo nakladatelství Management Press, s. r. o.,
nám. W. Churchilla 2, Praha 3, jako svou 410. publikaci

Obálku navrhl Petr Foltera

Vydání 2. aktualizované

Sazbu zhotovilo DTP studio Cadis, Praha 9

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.

ISBN 978-80-7261-219-2

www.mgmtpress.cz